

Troonrede 2020

Leden van de Staten-Generaal,

Nooit zal ik de Nationale Dodenherdenking van 4 mei 2020 vergeten. Het was onwerkelijk en zeer realistisch tegelijk: die bijna lege Dam, de stilte nog oorverdovender dan anders, en het besef dat de viering van 75 jaar vrijheid noodgedwongen een ingetogen karakter had gekregen. Door het coronavirus werd dit voorjaar ineens alles anders. Ook deze anders-dan-anders-Prinsjesdag op anderhalve meter afstand, niet in de Ridderzaal, en met minder mensen, tradities en uitbundig rood-wit-blauw, maakt dat tastbaar.

Mijn bewondering en dank gaan uit naar iedereen die in de zorg en elders in de samenleving al het mogelijke deed om de coronacrisis het hoofd te bieden. Verpleegkundigen en schoonmakers, boa's en defensiepersoneel, supermarktmedewerkers en mensen in het openbaar vervoer. Ik wil daarnaast mijn steun en medeleven betuigen aan hen die door corona zijn getroffen, of die een geliefde moeten missen. Maar ook voor wie dat niet geldt, is de impact enorm. Corona raakt ons allemaal. Van Terschelling tot Aruba. Jong en oud. Mensen met een beperking vaak nog harder dan anderen. Corona raakt ons in school en werk. In het gemis van een aanraking. En vooral: in ons gevoel van veiligheid en vertrouwen. Want geen eindexamen kunnen doen, een begrafenis in zeer kleine kring, niet op bezoek kunnen bij je man of vrouw in het verpleeghuis, als ondernemer ineens je levenswerk verliezen, of je baan – het is allemaal enorm ingrijpend. Voor al die gevoelens van stress, eenzaamheid en verlies moet ruimte zijn en erkenning. Binnenkort geven we daar in het hele Koninkrijk in verbondenheid uitdrukking aan onder de noemer 'aandacht voor elkaar'.

Toch gebeurt er deze maanden ook veel goeds. We waarderen meer het land waarin we wonen. Het weefsel van onze samenleving is opnieuw sterk gebleken. Het blijft bijzonder hoe Nederlanders er voor elkaar zijn als de nood aan de man komt. Bijzonder was ook hoe we in een paar maanden samen voor elkaar kregen dat de grootste beperkingen konden worden

Toespraak van de koning 2020

Leden van de Eerste en Tweede kamer,

Nooit zal ik de Nationale Dodenherdenking van 4 mei 2020 vergeten. Het leek wel alsof het niet écht waar was, die bijna lege Dam, maar dat was het wel. Het was nog stiller dan normaal. Het werd duidelijk dat de viering van 75 jaar vrijheid geen viering was zoals we deze normaal kennen. Door het coronavirus werd dit voorjaar ineens alles anders. Ook deze anders-dan-anders-Prinsjesdag op anderhalve meter afstand, niet in de Ridderzaal, en met minder mensen, tradities en zonder rood-wit-blauw geklede feestvierders, maakt dat duidelijk.

Mijn bewondering en dank gaan uit naar iedereen die in de zorg en op andere plekken in ons land alles deed om het coronavirus niet te laten winnen. Verpleegkundigen en schoonmakers, boa's en defensiepersoneel, supermarktmedewerkers en mensen in het openbaar vervoer. Ik wil daarnaast mijn steun en medeleven uitspreken naar mensen die ziek zijn geworden door corona, of die een geliefde moeten missen. Maar ook wie niet ziek is geworden of een geliefde heeft verloren, merkt de gevolgen van het virus. Corona raakt ons allemaal. Van Terschelling tot Aruba. Jong en oud. Mensen met een beperking vaak nog harder dan anderen. We merken de gevolgen op school en op het werk. Een hand, zoen op de wang, knuffel of zelf een schouderklopje. Het kan allemaal niet. Ons gevoel van veiligheid en vertrouwen is beschadigd. Want geen eindexamen kunnen doen, een begrafenis in zeer kleine kring, niet op bezoek kunnen bij je man of vrouw in het verpleeghuis, als ondernemer ineens je levenswerk verliezen, of je baan – het is allemaal enorm heftig. Stress, eenzaamheid en verlies zijn gevoelens die we allemaal mógen voelen. Binnenkort noemen we dit in heel Nederland en de Caribische delen van ons land 'aandacht voor elkaar'.

Toch gebeurt er deze maanden ook veel goeds. We waarderen meer het land waarin we wonen. We hebben laten zien dat we samen sterk staan. Het blijft bijzonder hoe Nederlanders er voor elkaar zijn als het de foute kant op gaat. Bijzonder was ook hoe we in een paar maanden samen voor elkaar kregen dat de belangrijkste leefregels konden worden stopgezet. En het is heel bijzonder

opgeheven. En bijzonder is de veerkracht van ondernemers die op allerlei creatieve manieren hun bedrijf draaiende hielden, van leraren die hun leerlingen online gingen begeleiden, en van ouders die plotseling werk en onderwijs thuis combineerden. Nederland heeft in de coronacrisis bewezen verantwoordelijk, saamhorig en flexibel te zijn. Laat ons dat volhouden zolang dat nodig is. En laat ons daar vertrouwen aan ontlenden voor de toekomst.

Want juist in tijden van plotselinge schokken is het zaak oog te houden voor de lange termijn. Dat zijn we verplicht aan de jongeren, die de laatste maanden niet alleen moesten inleveren op hun leven nu, maar ook op hun vooruitzichten voor straks. Een 94-jarige veteraan maakte veel los met een ingezonden brief waarin hij de jongeren van Nederland opriep vol te houden en solidair te zijn met zijn generatie. Een 18-jarige student schreef hem terug hoe dankbaar hij was voor de vrijheid en alle mogelijkheden waarmee hij en zijn leeftijdgenoten opgroeien. Maar hij schreef ook hoezeer zij die vrijheid nu missen, hoe zij sleutelmomenten in het leven zomaar zien passeren en hoe extra onzeker de toekomst door de coronacrisis voelt. Die onzekerheid is er op het gebied van opleiding, wonen en werk. Tegelijkertijd is er de zorg over overkoepelende problemen als klimaatverandering, die door corona niet minder urgent worden. Deze brief raakt de kern van Prinsjesdag, want perspectief voor de toekomst begint altijd in het hier-en-nu. Dat is de spiegel die de volwassenen van morgen voorhouden aan de volwassenen van vandaag.

In dat besef maakt de regering de keuze in deze onzekere tijd niet te bezuinigen, maar juist te investeren in baanbehoud, goede publieke voorzieningen, en een sterkere economische structuur en een schoner land nu en straks. Op die pijlers rusten de plannen van de regering voor het komende jaar.

De Nederlandse economie en overheidsfinanciën zijn veerkrachtig. De laatste jaren is een financiële buffer opgebouwd waarvan we nu de vruchten plukken. Deze publieke spaarpot maakt de gezondheidseffecten van het coronavirus niet minder heftig, maar maakte de eerste

dat veel mensen enorm hard werkten en niet opgaven. Ondernemers die hun bedrijf draaiende hielden op allerlei creatieve manieren, leraren die hun leerlingen online gingen begeleiden, en ouders die plotseling werk en onderwijs thuis combineerden. We hebben in de coronacrisis laten zien dat we verantwoordelijk zijn, ons goed kunnen aanpassen en er voor elkaar zijn. Laten we dat volhouden zolang dat nodig is. En laten we hierdoor vertrouwen hebben in de toekomst.

Nu alles tegen lijkt te zitten, moeten we ook naar de toekomst blijven kijken. Dat zijn we verplicht aan de jongeren, die de laatste maanden niet alleen moesten inleveren op hun leven nu, maar ook op hun vooruitzichten voor straks. Een 94-jarige veteraan maakte veel los met een ingezonden brief waarin hij de jongeren van Nederland opriep vol te houden en rekening te houden met zijn generatie. Een 18-jarige student schreef hem terug hoe dankbaar hij was voor de vrijheid en alle mogelijkheden waarmee hij en zijn leeftijdgenoten opgroeien. Maar hij schreef ook hoe erg zij die vrijheid nu missen, hoe zij belangrijke momenten in het leven niet kunnen meemaken en hoe extra onzeker de toekomst door de coronacrisis voelt. Ze zijn onzeker over hun opleiding, werk en woning. Ook is er de zorg over nog grotere problemen als klimaatverandering, die door corona niet minder belangrijk worden. Deze brief vat de boodschap van dit moment samen. We moeten nu al kijken naar de toekomst. Dat is de boodschap die jongeren meegeven aan volwassenen.

Hierom besluit de regering in deze onzekere tijden juist geen geld te besparen, maar juist uit te geven. Zodat we onze banen niet verliezen, voorzieningen voor ons allemaal goed blijven, onze economie niet inzakt en we in een schoon land leven. Ook in de toekomst. Op basis hiervan maakt de regering de plannen voor volgend jaar.

Onze economie en spaarpot kunnen een stootje hebben. De laatste jaren hebben we een flink spaarsaldo opgebouwd. Hierdoor kunnen we nu meer uitgeven. Dit betekent niet dat we minder ziek worden door corona,

directe economische gevolgen wel beter draagbaar.

Nu moeten we ons schrap zetten voor de gevolgen van een zware economische terugslag, die ook doorwerkt in de economie en overheidsfinanciën op lange termijn. Hoe precies, hangt af van de vraag tot wanneer en in welke mate het coronavirus ons in zijn greep blijft houden. Maar alle recente cijfers en ramingen zijn ongekend in vreedestijd.

Met een historische krimp van ruim 5 procent in 2020. Met een historische omslag van een overschot op de rijksbegroting naar een tekort van 7 procent in één jaar. En met een verdubbeling van de werkloosheid ook in één jaar. Onze belangrijkste handelspartners in Europa en wereldwijd hebben te kampen met een economische terugval die vaak nog groter is. Voor een open en op handel en export gericht land als Nederland is dat, zeker na brexit, een extra complicatie.

De internationale gevolgen van de coronacrisis kunnen moeilijk worden overschat, niet in economisch en niet in geopolitiek opzicht. Er lijken nog diepere groeven te worden getrokken tussen de grootste machtsblokken in de wereld. In het jaar van 75 jaar Verenigde Naties domineert helaas steeds vaker het nationale eigenbelang en is de multilaterale wereldorde verder onder druk komen staan. Voor de Nederlandse regering staat buiten kijf dat goed functionerende internationale instellingen en internationale samenwerking noodzakelijk zijn om problemen aan te pakken die geen land of regio alleen de baas kan. Dat geldt voor vraagstukken van vrede en veiligheid, voor de klimaatcrisis en de toekomst van onze energievoorziening, voor armoedebestrijding en nu ook voor de bestrijding van het coronavirus.

Ons land neemt hierin verantwoordelijkheid. Dat is zowel een morele plicht als welbegrepen eigenbelang. Nederland blijft steun geven aan de kwetsbaarste regio's in de wereld, die zwaar door corona zijn getroffen. Daarnaast blijft de regering werken aan versterking van de operationele inzet van Nederlandse militairen. Het is duidelijk dat de wereld zich, over de coronacrisis heen, moet voorbereiden op de

maar wel dat onze economie niet meteen instort.

Nu moeten we rekening houden met zware gevolgen. Economische gevolgen, die ook onze toekomst gaan veranderen. We weten nog niet precies hoe erg de gevolgen gaan zijn. Dat hangt af van hoelang we nog te maken hebben met het coronavirus. De huidige financiële situatie is bijzonder voor een land waar gewoon vrede en geen oorlog is.

Een krimp van ruim 5 procent in 2020. Zoiets hebben we nog nooit meegemaakt. We zijn van een land met een volle spaarpot gegaan naar een situatie waarin we 7 procent méér uitgeven dan dat er binnenkomt. En bovendien verdubbelde de werkloosheid in één jaar tijd. Onze belangrijkste handelspartners in Europa en wereldwijd hebben te maken met een economische achteruitgang die vaak nóg groter is. Voor een situatie waarin landen vrij met elkaar kunnen handelen, en voor een op handel en export gericht land als Nederland is dat, zeker na brexit, een extra probleem.

De wereldwijde gevolgen van de coronacrisis zijn waarschijnlijk groter dan dat we nu denken. De crisis heeft gevolgen voor onze economie, maar ook op de wereldpolitiek. Belangrijke landen met veel macht komen verder van elkaar af te staan. De Verenigde Naties bestaan dit jaar 75 jaar. In dit jaar wordt helaas duidelijk dat ze vooral voor zichzelf kiezen. Internationale verdragen staan onder druk. Voor de Nederlandse regering is het zonder twijfel belangrijk dat goed functionerende internationale instellingen en internationale samenwerking nodig zijn om problemen aan te pakken die geen land of regio alleen kan oplossen. Dat geldt voor problemen op het gebied van vrede en veiligheid, voor de klimaatcrisis en de toekomst van onze energievoorziening, voor armoedebestrijding en nu ook voor de bestrijding van het coronavirus.

Ons land neemt hierin verantwoordelijkheid. Dat doen we omdat wij verantwoordelijk zijn voor de rest van de wereld, maar ook voor onszelf. Nederland blijft steun geven aan de kwetsbaarste regio's in de wereld, die zwaar door corona zijn getroffen. Daarnaast blijven onze militairen hulp bieden. Het is duidelijk dat de wereld zich, ook tijdens deze coronacrisis, moet voorbereiden op de

mogelijkheid van een volgende pandemie of een andere externe schok. Corona leert ons dat we ook internationaal samen sterker staan in een crisis als deze.

In Europees verband geldt dat de toenemende geopolitieke onzekerheid en de coronacrisis het belang van samenwerking en een eendrachtig optreden naar buiten toe alleen maar vergroten. De inbedding in de Europese Unie en de interne markt staan aan de basis van de Nederlandse welvaart, rechtszekerheid en veiligheid. Het is waar dat Europese samenwerking vaak gepaard gaat met stevige discussies, waardoor verschillen tussen landen soms worden uitvergroot. Toch brengen de overeenkomsten en de gedeelde belangen de lidstaten altijd weer bij elkaar. Zo werkt Nederland intensief samen met andere Europese landen om de ontwikkeling en beschikbaarstelling van een vaccin te versnellen. Met het Europees herstelfonds kunnen lidstaten voor de korte termijn de gevolgen van de coronacrisis beter opvangen en voor de lange termijn werken aan structurele economische hervormingen. Het is een vorm van solidariteit die twee kanten op werkt: van burens die elkaar vanzelfsprekend helpen in tijden van nood, maar die in eigen land ook stappen zetten en hervormen om bij een volgende crisis allemaal beter voorbereid te zijn.

In ons land konden met extra overheidsuitgaven de eerste gevolgen van de coronacrisis voor de bedrijven en de werkgelegenheid worden opgevangen. Voor de korte termijn is twee keer een pakket steunmaatregelen ingezet waarmee lonen zijn doorbetaald en faillissementen en grootschalige ontslagrondes zoveel mogelijk konden worden voorkomen. Het derde pakket, dat beschikbaar is vanaf 1 oktober, heeft een looptijd van negen maanden. Behoud van zoveel mogelijk banen blijft het doel. Maar na de fase van noodsteun is het nu ook belangrijk dat mensen door scholing en training de overstap kunnen maken naar sectoren waar een tekort aan personeel is, en dat bedrijven zich aan kunnen passen aan de nieuwe realiteit. Met een aanvullend pakket van bijna een half miljard euro voor kunst en cultuur ondersteunt de regering het grote maatschappelijke belang van deze sector. De steun voor het openbaar vervoer

mogelijkheid van een volgende pandemie of een andere schok waar wij niets aan kunnen doen. Corona leert ons dat we ook internationaal samen sterker staan in een crisis als deze.

Kijken we naar heel Europa, dan zien we dat de onzekerheid over de wereldpolitiek en de coronacrisis erom vraagt dat landen goed samenwerken en het met elkaar eens zijn. Het feit dat Nederland lid is van de Europese Unie en de Europese markt zijn het belangrijkste voor onze welvaart, veiligheid en vertrouwen in onze rechten. Het klopt dat Europese samenwerking vaak gepaard gaat met stevige discussies, waardoor verschillen tussen landen soms worden uitvergroot. Toch brengen de overeenkomsten en dezelfde belangen de Europese landen altijd weer bij elkaar. Zo werkt Nederland veel samen met andere Europese landen om de ontwikkeling en het aanbieden van een vaccin te versnellen. Met het Europees herstelfonds kunnen landen voor de korte termijn de gevolgen van de coronacrisis beter opvangen en voor de lange termijn werken aan blijvende economische aanpassingen. Het is een vorm van samenwerking die twee kanten op werkt: van burens die elkaar vanzelfsprekend helpen in tijden van nood, maar die in eigen land ook stappen zetten en zich aanpassen om bij een volgende crisis allemaal beter voorbereid te zijn.

In ons land konden met extra overheidsuitgaven de eerste gevolgen van de coronacrisis voor de bedrijven en de werkgelegenheid worden opgevangen. Voor de korte termijn is twee keer een pakket steunmaatregelen ingezet waarmee lonen zijn doorbetaald en faillissementen en grootschalige ontslagrondes zoveel mogelijk zijn voorkomen. Het derde pakket, dat beschikbaar is vanaf 1 oktober, duurt negen maanden. Het doel is dat zo min mogelijk mensen hun baan verliezen. Maar na de fase van noodsteun is het nu ook belangrijk dat mensen door scholing en training de overstap kunnen maken naar sectoren waar een tekort aan personeel is, en dat bedrijven zich aan kunnen passen aan de nieuwe realiteit. Met een aanvullend pakket van bijna een half miljard euro voor kunst en cultuur laat de regering zien hoe belangrijk deze sector is voor ons allemaal. De steun voor het openbaar vervoer blijft bestaan, omdat veel

wordt voortgezet, omdat veel mensen voor hun dagelijkse bezigheden afhankelijk zijn van bus, trein, tram en metro. Voor gemeenten komt bijna 800 miljoen euro extra beschikbaar, bijvoorbeeld voor buurthuizen, sociale werkvoorziening, culturele instellingen, en voor het coronaproof organiseren van de verkiezingen. Zo werken medeoverheden en Rijk als één overheid samen in deze crisis.

Met de zwaar getroffen Caribische delen van het Koninkrijk wordt gesproken over welke steun onder welke voorwaarden kan worden verleend. Het doel is de bevolking nu te steunen en bij te dragen aan toekomstige economische zekerheid en maatschappelijke stabiliteit. Humanitaire steun blijft steeds beschikbaar.

Bij de start van deze periode koos de regering voor versterking van publieke voorzieningen. Het belang hiervan is door corona eerder toe- dan afgenomen. Investeren in veiligheid, bestaanszekerheid en een aantrekkelijke leefomgeving draagt bij aan bestrijding van de crisis, aan de veerkracht van de economie en aan vertrouwen in de toekomst. In de plannen van de regering is dat op verschillende plaatsen zichtbaar.

Nergens wordt de verantwoordelijkheid voor de toekomst van onze kinderen en jongeren directer gevoeld en waargemaakt dan voor de klas en in de collegezalen. Het onderwijs heeft extra geld gekregen om in de grote steden volgende stappen te kunnen zetten in de aanpak van het lerarentekort. Na een uitzonderlijk voorjaar met lege klassen is ook 500 miljoen euro beschikbaar om onderwijsachterstanden weg te werken. Daarmee kunnen bijvoorbeeld extra bijlessen worden gegeven.

Met een bedrag van 5 miljard euro wil de regering de komende jaren de problemen rond stikstof aanpakken. Het geld dat nu beschikbaar komt, kan onder andere worden ingezet voor natuurherstel en de aanpassing van stallen. Dat is nodig voor de natuur, waarvan we allemaal genieten en die we moeten koesteren voor later. Het is nodig voor een gezonde en innovatieve toekomst van de Nederlandse landbouwsector, die ook in tijden van crisis

mensen met de bus, trein, tram en metro moeten reizen om bijvoorbeeld naar hun werk te gaan. Voor gemeenten komt bijna 800 miljoen euro extra beschikbaar, bijvoorbeeld voor buurthuizen, sociale werkvoorziening, culturele instellingen, en voor het coronaproof organiseren van de verkiezingen. Zo werken gemeentes, provincies, belangrijke partijen en de overheid als één overheid samen in deze crisis.

Met de zwaar getroffen Caribische delen van ons land wordt gesproken over hoe we het beste steun kunnen verlenen. En onder welke voorwaarden. Het doel is de bevolking nu te steunen en bij te dragen aan economische zekerheid en een stabiel land. We zullen altijd humanitaire steun blijven geven.

Bij de start van deze periode koos de regering ervoor om extra geld uit te geven aan voorzieningen waar iedereen wat aan heeft. Het belang van deze voorzieningen is door corona extra toegenomen. De regering wil investeren in veiligheid, in voldoende zekerheid voor elke persoon, en in een veilige en prettige omgeving. Dit draagt bij aan de bestrijding van de crisis, aan de veerkracht van de economie en aan het vertrouwen in de toekomst. In de plannen van de regering is dat op verschillende manieren zichtbaar.

De verantwoordelijkheid voor de toekomst van onze kinderen en jongeren ligt vooral bij onze leraren en docenten. Vanaf de basisschool tot aan de universiteit. Het onderwijs heeft daarom extra geld gekregen om in de grote steden het lerarentekort te verminderen. Na een uitzonderlijk voorjaar met lege klassen, in verband met corona, is er 500 miljoen euro beschikbaar om onderwijsachterstanden weg te werken. Daarmee kunnen bijvoorbeeld extra bijlessen worden gegeven.

Een heel ander onderwerp zijn de problemen rondom milieu. Met een bedrag van 5 miljard euro wil de regering de komende jaren de problemen rond stikstof aanpakken. Het geld dat nu beschikbaar komt, kan onder andere worden ingezet voor natuurherstel en het verbeteren van stallen. Dat is nodig voor de natuur, waarvan we allemaal genieten. Die natuur moeten we beschermen. Zodat we er

zorgt voor een betrouwbare voedselvoorziening. En het is nodig om ruimtelijke ontwikkelingen in de sfeer van woningbouw en infrastructuur mogelijk te maken.

Opgeteld wordt bijna 2 miljard euro aan geplande investeringen voor infrastructuur, woningbouw en onderhoud en verduurzaming van rijksgebouwen naar voren gehaald. Goede mobiliteit schraagt de economie. Bouw en woningmarkt krijgen een steun in de rug door bouwprojecten eerder uit te voeren.

De vraag naar woningen blijft groot. Onder regie van het Rijk wordt de woningbouw versneld. Starters hoeven de komende vijf jaar geen overdrachtsbelasting te betalen. De regering stelt voor de huur te verlagen voor mensen met een laag inkomen in een dure corporatiewoning.

De rechtsstaat is het belangrijkste publieke bezit van de samenleving. Het is de basis onder een democratisch land dat sociaal en economisch sterk is en waarin kansengelijkheid als norm geldt. Een jaar geleden werd Nederland geschokt door de brute moord op advocaat Derk Wiersum. Op die dag werd eens te meer manifest hoezeer georganiseerde criminaliteit de maatschappij ondermijnt. Voor de niet-aflatende strijd daartegen is volgend jaar opnieuw extra geld beschikbaar, onder andere voor een nieuw gespecialiseerd team waarin de kennis en kracht van justitie, Belastingdienst en defensie worden gebundeld.

Een wezenlijke bedreiging voor de kwaliteit van de rechtsstaat is dat in ons land iemands huidskleur of naam nog te vaak bepalend is voor zijn of haar kansen. Dat is onaanvaardbaar. Het maatschappelijk debat hierover schuurt soms, maar kan ons ook verder brengen in de strijd tegen discriminatie, racisme en ongelijke behandeling. Bestaande verschillen overbruggen begint bij de bereidheid naar elkaar te luisteren.

De regering realiseert zich hoe cruciaal in het publieke domein het vertrouwen is in het handelen van de overheid zelf. De overheid moet naast mensen staan, niet tegenover

later ook nog van kunnen genieten. Het geld is nodig om de landbouwsector gezonder te maken en om die sector te vernieuwen. We hebben deze sector zeker in tijden van crisis hard nodig als betrouwbare voedselvoorziening. Het geld is ook nodig om ervoor te zorgen dat woningen, wegen en spoorlijnen gebouwd kunnen worden, ondanks de strenge stikstofnormen.

Opgeteld wordt bijna 2 miljard euro meer uitgegeven aan woningbouw, wegen en spoorlijnen dan op de planning stond. Dit geld gaat ook naar het duurzamer maken van rijksgebouwen. Verkeer en transport moet makkelijk van A naar B kunnen. Dat is goed voor onze economie. De bouw en woningmarkt krijgen een steun in de rug door bouwprojecten eerder dan gepland uit te voeren.

De vraag naar woningen blijft groot. Daarom zorgen we dat er sneller woningen gebouwd gaan worden. Starters hoeven de komende vijf jaar geen overdrachtsbelasting te betalen. Ook wil de regering de huur verlagen voor mensen met een laag inkomen, die wonen in een dure corporatiewoning.

Het belangrijkste in Nederland is onze vrijheid, onze gelijkheid en de zekerheid dat onze rechters betrouwbaar zijn. Het is de basis van onze democratie waarin we sociaal zijn naar elkaar, waarin we als land genoeg geld verdienen en waarin iedereen gelijke kansen moet hebben. Een jaar geleden werd Nederland geschokt door de brute moord op advocaat Derk Wiersum. Op die dag werd opnieuw duidelijk dat georganiseerde criminelen de regels in Nederland negeren. Voor het bestrijden van die criminelen is volgend jaar opnieuw extra geld beschikbaar. Onder andere voor een nieuw gespecialiseerd team waarin de kennis en kracht van justitie, Belastingdienst en defensie samenkomen.

Een grote bedreiging voor onze democratie is dat iemands huidskleur of naam nog te vaak invloed heeft op zijn of haar kansen. Dat kunnen we niet accepteren. Er wordt hierover veel gediscussieerd en soms zijn mensen het niet eens. Maar dit kan ons ook verder brengen in de strijd tegen discriminatie, racisme en ongelijke behandeling. Iedereen gelijk behandelen, begint bij het willen luisteren naar elkaar.

mensen. Daarom is het zo belangrijk dat de inwoners van Groningen die door de aardbevingen zijn getroffen zo snel mogelijk kunnen rekenen op herstel van de geleden schade en versterking van hun huizen, en is de regering er alles aan gelegen de gedupeerde ouders in de toeslagenaffaire snel te compenseren. Investeren in de kwaliteit van de publieke dienstverlening blijft noodzakelijk.

Voor de lange termijn zijn in deze periode richtinggevende keuzes gemaakt in het Pensioenakkoord en het Klimaatakkoord. Als de noodzakelijke solidariteit tussen jong en oud ergens gestalte krijgt, dan wel rond deze twee thema's. De uitwerking en uitvoering van beide akkoorden vraagt een lange adem. Het pensioen wordt persoonlijker en transparanter. Door nu te hervormen, kan er straks voor iedereen een goed pensioen zijn. De regering hoopt in 2021 het wetsvoorstel voor de vernieuwing van het pensioenstelsel in te dienen.

Het perspectief van het Klimaatakkoord en de Klimaatwet is een vermindering van de CO₂-uitstoot met minimaal 49 procent in 2030, op weg naar een klimaatneutraal Nederland in 2050. Later dit najaar verschijnt de eerste Klimaatnota. Voor komend jaar zitten er verschillende maatregelen in het vat, zoals een CO₂-heffing voor de industrie, een kleiner aandeel van kolencentrales in de elektriciteitsproductie, en maatregelen om de circulaire economie, waarin afval weer grondstof wordt, te stimuleren.

Daarbovenop wil de regering een vliegende start maken met het Nationaal Groeifonds. Dit fonds is er voor het toekomstig verdienvermogen van ons land en daarmee voor de welvaart van morgen. Met het fonds wil de regering investeren in kennisontwikkeling, innovatie en infrastructuur. Dat laatste omvat naast wegen en spoor ook de digitale snelweg en de infrastructuur voor energie. De unieke schaal en de looptijd van het fonds maken het mogelijk Nederland welvarender, schoner en duurzamer over te dragen aan de jongeren van nu. Voor de komende vijf jaar is een bedrag van 20 miljard euro beschikbaar.

Tot slot is door het coronavirus nog duidelijker geworden hoe belangrijk het is ervoor te zorgen dat ook voor volgende

De regering weet hoe belangrijk het is dat mensen de overheid vertrouwen. De overheid moet naast mensen staan, niet tegenover mensen. Daarom is het zo belangrijk dat de inwoners van Groningen die door de aardbevingen zijn getroffen zo snel mogelijk kunnen rekenen op herstel van de schade en versterking van hun huizen. Ook wil de regering alles doen om de ouders die slachtoffer zijn geworden in de toeslagenaffaire, te helpen. Ons best doen en onze hulp verbeteren, blijft hard nodig.

Voor de lange termijn zijn in deze periode belangrijke keuzes gemaakt in het Pensioenakkoord en het Klimaatakkoord. Jong en oud moeten rondom deze twee thema's zeker gaan samenwerken. De uitwerking en uitvoering van beide akkoorden vraagt om geduld. Het pensioen wordt persoonlijker en begrijpelijker. Door nu te veranderen, kan er straks voor iedereen een goed pensioen zijn. De regering hoopt in 2021 het wetsvoorstel voor de vernieuwing van het pensioenstelsel klaar te hebben.

Het doel van het Klimaatakkoord en de Klimaatwet is een vermindering van de CO₂-uitstoot met minimaal 49 procent in 2030, op weg naar een Nederland in 2050 dat geen negatief effect heeft op het klimaat. Later dit najaar verschijnt de eerste Klimaatnota. Voor komend jaar zijn er verschillende maatregelen, zoals een CO₂-heffing voor de industrie, minder energie opwekken met kolencentrales en afval vaker opnieuw te gaan gebruiken.

Daarbovenop wil de regering een vliegende start maken met het Nationaal Groeifonds. Dit fonds is belangrijk voor ons toekomstige inkomen en welvaart. Met het fonds wil de regering energie stoppen in kennisontwikkeling, innovatie en infrastructuur. Dat laatste omvat naast wegen en het spoor ook het internet en ons energienetwerk. De bijzondere grootte en de periode van het fonds maken het mogelijk Nederland rijker, schoner en duurzamer over te dragen aan de jongeren van nu. Voor de komende vijf jaar is een bedrag van 20 miljard euro beschikbaar.

Tot slot is door het coronavirus nog duidelijker geworden hoe belangrijk het is

generaties de beste zorg beschikbaar blijft. Uit vele internationale vergelijkingen blijkt dat de Nederlandse zorg van wereldklasse is. Maar dat neemt niet weg dat er een grens is aan de spankracht van de zorginstellingen en de mensen die er werken. Voor de korte termijn moeten we daar lessen uit trekken om voorbereid te zijn op een mogelijke tweede golf. Voor de lange termijn dringen zich andere lessen op, die bijvoorbeeld te maken hebben met de organisatie van de zorg en de werkdruk van het zorgpersoneel, de vraag of meer zorg op afstand mogelijk is en de noodzaak van preventie en zorginnovaties. Het kabinet komt met voorstellen om zoveel mogelijk mensen voor de zorg te behouden en nog meer mensen te verleiden voor deze sector te kiezen, bijvoorbeeld met meer doorgroeimogelijkheden, minder administratie en meer zeggenschap. De waardering voor de werkers in de zorg komt ook tot uitdrukking in een extra bonus voor extra inspanningen, dit jaar en volgend jaar.

Leden van de Staten-Generaal,

De coronacrisis stelt ons ernstig op de proef in alles wat van waarde is: gezondheid, werk, familie en vriendschappen. En we realiseren ons: juist nu wordt gezamenlijkheid en verantwoordelijkheid gevraagd. Bij elke generatie leven in deze tijd specifieke zorgen en vragen. Maar precies in de verbondenheid tussen generaties kan iedereen, jong en oud, op zijn of haar eigen plaats een bijdrage leveren om deze moeilijke periode te boven te komen. Onze belangrijkste zekerheid is dat Nederland economisch, sociaal en mentaal steeds veerkracht toont.

De opdracht in het parlementaire jaar dat vandaag begint, is over deze crisis heen de toekomst te blijven zien en te blijven werken aan perspectief voor alle generaties.

U mag zich in uw werk gesteund weten door het besef dat velen u wijsheid toewensen en met mij om kracht en Gods zegen voor u bidden.

ervoor te zorgen dat ook voor volgende generaties de beste zorg beschikbaar blijft. Uit vele internationale vergelijkingen blijkt dat de Nederlandse zorg van wereldklasse is. Maar de zorginstellingen en de mensen die er werken kunnen niet voor altijd zo enorm hard blijven werken. Voor de korte termijn moeten we hiervan leren om voorbereid te zijn op een mogelijke tweede golf. Voor de lange termijn moeten we ook nadenken over andere zaken. Zaken die bijvoorbeeld te maken hebben met de organisatie van de zorg en de werkdruk van het zorgpersoneel, de vraag of meer zorg op afstand mogelijk is, het belang van ziektes voorkomen en het vernieuwen van de zorg. Het kabinet komt met voorstellen om zoveel mogelijk mensen die nu in de zorg werken, te behouden. En om nog meer mensen te overtuigen om in de zorg te gaan werken. Denk hierbij aan meer kans op een hogere functie, minder administratie en meer recht om ergens over te beslissen. We laten zien dat we de zorgmedewerkers enorm dankbaar zijn met de extra bonus die zij dit jaar en volgend jaar krijgen.

Leden van de Eerste en Tweede kamer,

De coronacrisis heeft veel invloed op belangrijke dingen voor ons: gezondheid, werk, familie en vriendschappen. En we beseffen ons: juist nu moeten we samenwerken en verantwoordelijk zijn. Jong en oud, iedereen zit met vragen en heeft zorgen. Door de band tussen jong en oud kan iedereen, op zijn of haar eigen plaats, helpen om deze moeilijke periode door te komen. Onze belangrijkste zekerheid is dat Nederland er op economisch, sociaal en mentaal vlak steeds weer bovenop komt.

De opdracht in het parlementaire jaar, dat vandaag begint, is om te kijken naar de toekomst ná deze crisis en te blijven werken aan de kansen voor alle generaties.

Veel mensen steunen u. We hopen dat u dat voelt. Deze mensen en ook ik bidden voor u om sterk te blijven en Gods steun te krijgen.